

Omenjena mešanica izdá za konjsko klajo skoraj ravno toliko kakor 6 funtov in pol dobrega sená.

* Krompir za živinsko klajo. Če tudi je prav, da se krompir skuha, predno se živini za krmo dá, je vendar nespametno, ako se skuha že za en ali več dní naprej, predno se živini poklada. Kuhani krompir, kadar mrzel postane, je skoraj kakor klej (pôp), kterege želodec težko prekuha. To priča sledeča skušnja. Pokladali smo dvema kravama srednje molže 9 tednov vsaki dan enako mero sená, rezance, krompirja in otrobov. Prve tri tedne, ko smo jima frišno kuhani krompir pokladali, smo namolzli 189 bokalov mleka, in kravi ste tehtali 993 funtov, — druge tri tedne, ko smo jima prejšnji dan kuhanega krompirja dajali, smo dobili le 171 bokalov mleka, in kravi ste tehtali 975 funtov; tretje tri tedne pa, ko smo jim zopet vsaki dan frišno kuhanega krompirja pokladali, smo namolzli 176 bokalov mleka, kravi ste vagali 989 funtov.

* Koliko ima pesa sladkorja ali cukra v sebi? — V pesi, ki tehta četrť funta, je 13 odstotkov sladkorja
ki „ pol do 1 funta, je 11—12 odstotkov sladkorja,
ki „ 2 funta, je 8—10 odstotkov sladkorja,
ki „ 3 funte, „ 6—7 „
To je Herman skusil. Po takem je v drobni pesi več sladkorja kakor v debeli.

Gospodarske novice.

* Letošnja letina po svetu. — Na doljnem Ogrskem je pšenica bolja od lanske; al pridelali je niso toliko. V samem Banatu pridelali so je okoli 10 vagánov na oralu. Nova pšenica je veliko čistejša od lanske. Ako pogledamo po vsi Evropi, moremo reči, da je žitna letina srednja. V severni Nemčii je bila rž rodovitna, v južni sploh letina dobra. V Holandii je bila ozimina slaba, krompirja se nadjajo veliko. Na južnem Francozkem niso toliko našli, kolikor so pričakovali; imajo le srednjo letino. To veljá tudi za Angležko, kjer je suša več pokvarila kakor so izprva mislili. Tudi na Rusovskem je prekasno prišel dež in bojijo se slabe letine. V severni Ameriki, odkodar se sicer veliko žita dovozi v Evropo, je letina obila, al težko, da bojo mnogo žita pripeljali letos k nam (v Evropo), ker ga veliko potrebujejo južne pokrajine ameriške republike.

* Na Francozkem svilarstvo (židoreja) pojemlje. Razun Talijanskega se je dozdej največ svile (žide) dobivalo iz Francoškega. Aliz sporočil francoškega ministerstva se vidi, kako strašno ondi svilarstvo propada vsled crkavice (kuge) svilnih črvičev, ktera nikakor ne odjenjuje. Poprej se je iz Francoškega izpeljavalo za 100 milijonov frankov svile, lanskega leta pa le za 34 milijonov in 10 milijonov so potrosili samo za seme, ki so ga kupovali od vseh krajev svetá. Vlada je obljubila 500.000 frankov v darílo, kdor pové pomoč, da se odvrne bolezen svilcev; — al nihče ni zaslužil darila. Žapanci, ki so lani bili zdravi, so crkali letos. Minister je izvolil zdaj poseben odbor, da prevdari, kako bi se móglo hudobni kugi v okom priti in svilarstvo rešiti pogube. (Prazno prizadetje! Dokler ne odneha tista nikomur znana kužnina (miazma) v zraku, naj se počne karkoli, bolezní ne bode konca. To učijo skušnje o nekterih kugah živinskih in človeških. Pridejo, da nobeden ne vé od kod, in nihče ne vé vzroka, zakaj; trajajo manj ali delj časa, pa zopet zginejo in tudi nihče ne vé, zakaj. Zdravniki imamo za to besedo „miasma“, s ktero res, da ne povemo več, kakor to, da ne poznamo drugega vzroka. (Vred. Nov.)

Po „Gosp. Listu.“

Národne stvari.

Glasi domorodni o novem času.

Od Savine na Stajarskem. =

Hvala Bogu, da je vendar enkrat šel! Silno so poparjeni birokrati in še pred tednom vsegamogočni centralisti glave pobešajo, kar je njih gospod in mojster padel in je novi državni minister in ministerstva predsednik grof Belkredi mesto njegovo nastopil. Pa kaj jim dela tak strah? Odločno in brez ovinkov je rekel, da „je sovražnik centralizacije in iskren prijatelj autonomije (samoopravstva), — da imajo cesarske gospóske vsa taka zahtevanja in prizadetja državljanov na vso moč podpirati, ktera na to merijo, da si ljudje reči, ktere le nje zadevajo, tudi sami oskrbujejo in vravnajo, — da nepotrebnih pisarij v pisarnicah ne bode trpel, — da si uradnik pravila za svoje obnašanje mora iz djanskega življenja jemati, in da mora po časnikih svobodno naznanjene misli, dokler se na resnico upirajo, kot dragoceno blago čislati, — da on (Belkredi) tirja, da se v tistih deželah, v kterih več narodov prebiva, z vsemi enako pravično ravná, in da mora cesarska gosposka in vsak posamesen uradnik z ljudstvom v njegovem jeziku ravnati, in da tisti uradnik, kteri za tako ravnanje ni zmožen, tudi za službo sposoben ni. — To vse naenkrat, in zraven še občno pomilostenje vseh, ki so se v tisku pregrešili, to, to je mnogim gospodom že veliko preveč!

Novo ministerstvo svojega programa v državno-pravnih in ustavnih zadevah res še ni razglasilo; al to se že iz Belkred-ovega pisma in nagovora jasno vidi, da je nova, nam pravičnejša sistema nastopila. Poglavitno vprašanje je sedaj: kako se imamo mi Slovenci za naprej v národnih, političinih in državopravnih zadevah vèsti?

Dovolite mi, da v tej reči svoje misli razodenem.

Jaz mislim, da mi moramo pred vsemi drugimi rečmi praktični in dosledni biti, da moramo moči za zboljšanje svojega žalostnega stanú le v sebi, t. j. — v narodu — iskati in si pomagati s svojo lastno močjo, in to nam je zdaj, ko je veliko pravílo avtonomije slovesno oklicano, čisto prosto in tudi mogoče. Mi se moramo avtonomije (samoopravstva) povsod držati, v srenjah (občinah), v deželnih zborih in tudi v cerkvenih zadevah, kolikor te segajo v denarstveno gospodarstvo. Kdor plačuje, ima pravico terjati, da se njegov denar le za to obrne, za kar ga je dal; plačniku se mora položiti natančen račun in predračun; okoli plačilain denarja se suče vse materijalno človeško življenje, in pri finančnih debatah je ravno prilika, da se govori o vseh družih rečéh, ki se stikujejo z njimi.

Razun kranjske imajo vse druge slovenske dežele že sedaj samostojne srenje (avtonomne občine), ktere imajo, zraven svojih lastnih tudi veliko važnih, od vlade ji izročenih opravil. Svobodna srenja je in ostane, kakor je grof Stadion dobro rekel 1848. leta, podlaga svobodni državi. V takošne srenjske zadeve se gospóske čisto nič nimajo vtikati. Uradni jezik pri vseh slovenskih županijah mora biti slovenski; tega nam zdaj nihče ni branil; al, ko je bila nova srenjska postava za Stajarsko in Koroško vpeljana, si je vsaka srenja svojega — večidel še dosti sposobnega upravnika (pisarja) v službo vzela, kteri ima samo povelja županova in odborova izpeljavati in pisarije oskrbljevati. Al žalostna resnica je, in ne smé se zakrivati, da vse slovenske srenje — razun mozirske — po nemški dopisujejo ne samo uradnijam in drugim županijam, ampak tudi srenjčanom, če tudi ptujega jezika ne razumejo. To je sramota za naš narod, in mi smo

sami tega krivi. Ako mi sami tako ravnamo, kako se moremo potem groziti nad vlado in nad birokratizmom, da nam krajša narodne pravice. Pomagajmo si sami, in pomagano nam je. Največo zaslugo za naš narod bi si pridobil v političnem uradovanju in srenjskih in policijskih zadevah praktično izurjen mož, kateri bi potem, ko bo še za Kranjsko nova srenjska postava oklicana (kar se bo gotovo kmali zgodilo) spisal bukve o srenjskih zadevah in o srenjskem uredovanju, in sicer z ozirom na srenjske postave vseh slovenskih dežel, in bi tem bukvam pridjal vse potrebne formule. Ta knjiga bi morala od konca do kraja praktična in prav lahko razumljiva, po domače pisana biti, ker le po tem bi se priljubila našim ljudem in bi mogla potrebam vstreti. Jezikoslovno-učene, rogovilaste pisarije v jeziku, ki se pod milim nebom nikjer ne govori in se po pravici „Zukunftssprache“ imenuje, so nam menda že dovolj škodovala, so bile le orožje našim nasprotnikom v roke dano. Naš skoz in skoz praktičen narod je zoper to pisanje protestiral in zato tudi deželne zakonike namestnijam nazaj pošiljal. *)

Druga poglobitna reč, ktero moramo enoglasno tirjati, so okrajna zastopništva ali okrajni zbori (Bezirks-Vertretungen). To bodo naši čisto slovenski in skoz in skoz praktični parlamenti, šola ustavnega življenja, da bomo kandidate za deželne zборе že več let popred dobro poznali, predno jih volimo za poslance. To, kar imajo sedaj c. k. okrajne gosposke v rokah, pride večidel okrajnim odborom v roke, in tako imamo skoraj vse politično uredovanje sami v svojih lastnih rokah, ker deželni odbori bodo naposled gotovo še več opravil dobili, kakor jih že sedaj imajo. — Na volitvah pa je pri ustavnem življenju zmiraj vse ležeče, zatoraj ostanejo volitve v srenjske, okrajne in deželne zборе zmiraj najvažnija reč.

V političnih zadevah pa moramo na vse strani biti v resnici svobodoljubni; mi moramo toraj pred vsem drugim terjati, da se ljudstvu dá priložnost, da more svoje misli, želje, potrebe in pritožbe glasno naznaniti, toraj potrebujemo postave o društvenih zadevah (Vereinsgesetz) in pravico, se v velikih skupščinah shajati (Versammlungsrecht), — v resnici svobodne tiskarne postave in hitre preuredbe absolutistične kazenske postave od leta 1852, po kateri je marsikako djanje hudo delstvo, v tem, ko je isto djanje v resnično ustavni državi sveta državljanska dolžnost in velika zasluga; zraven te pa potrebujemo porotne sodbe, če že ne sploh, saj za političine in tiskarne pregreške.

Ako te postave dosežemo, ima narod še le priložnost brez strahu povedati, kaj da bi rad, in česa da noče; dokler pa tega ni, je vse le od osebnega mnenja uradnij odvisno.

Kar se pa tiče državnopravnih zadev in pravil različnih političnih strank, se pa moramo varovati utopij in vseh praznih, in če še tako navadnih fraz, in pa „doktrinizma“, in se operati le na to, kar v našem narodu res živi in se dá razviti; vdihniti mu ne moremo nič. Da se politika in zahtevanje Ogrov, Čehov, Poljakov in Hrvatov na zgodovinsko podlago naslanjate, je čisto pravna reč, ker ti narodi, posebno Čehi

in Ogri imajo velikansko preteklost in slavno zgodovino, ktera vseh narod navdušuje, in ta zgodovina, čeravno ne več tako sijajno, sega do leta 1848. Presvitli cesar Ferdinand, ki je v Pragi pri svojem kronanju pred združenim velikim česko-moravskim deželnim zborom in v Presburgu pred ogrsko-hrvaško-erdeljskim prisegal, še dandanes živi, tedaj ta njih zgodovinska prava niso zastareli pergamenti. Vкупnost teh dežel je še živa. Al kje je naša zgodovina? Nikjer! Moj prijatelj Valentin Zarnik jo je pri neki priložnosti „čudno“ imenoval. Med utopijo in samo „pia desideria“ moram šteti idejo o „notranji Avstriji.“ Zakaj? Zato, ker je to Štajarcem, Korošcem, Kranjcem in Primorcem čisto neznana stvar; to ime poznajo samo nekteri ljudje, ki se specijalne avstrijske zgodovine učé. Narod je nikoli poznal ni, in dandanašnji naši kmetje še večidel tega ne vedó, kako da se naše cesarstvo zove. „Naši so bili tepeni, naši so zmagali, naši so s Francozom vojsko imeli“ itd. — zmiraj le „naši“, zato ker narodu po deželi še ime „Avstrija“ ni sploh znano. Take reči, o katerih dežele nič ne vedó, se pa ne dajo oktroirati. Ali je mar — vprašam drage svoje bravce — le najmanjše upanje, da bi deželni zbori dotičnih dežel zdaj sklenili, da naj se te dežele zedinijo, da naj se vseh šest naših zborov snide, in za „notranjo Avstrijo“ postave dela? Kje naj bi bil sedež za ta veliki združeni zbor in za c. k. namestnijo? V Gradcu, v Celovcu, v Ljubljani, v Gorici, v Paznu ali v Trstu? Ali pojdeti Trst in Gradec v Ljubljano? Ali smé iti Ljubljana v Trst ali pa v Gradec? Misel sama po sebi, vse slovenske dežele v en deželen zbor in pod samo eno cesarsko namestnijo zediniti, je vrlo lepa, al zdaj v enem skoku zdi se nam nemogoče to, ker ne zavisí od domoljubja kakih 50.000 domorodcev, ampak od zavesti vseh dežel, ki imajo stopiti v eno kolo. — Če se te dežele hočejo zediniti, bomo veselja poskakovali in alelujo peli; al za zdaj ne najmanjšega zaupanja nimamo do mrtvega imena. *) Bodimo zadovoljni za zdaj, da slovenski narod ima v vsaki deželi v vsem iste pravice kakor vsak drug narod. Držimo se le avtonomije povsod, bodimo v resnici iskreni prijatli ustavnega in parlamentarnega življenja in čiste prave svobode; za druge reči pa toliko počakajmo, da vidimo, kako in kaj. Za sedaj veseli bodimo, da neha centralizacija, pa si tudi zapomnimo zlate besede: „Le mieux possible c'est l'ennemie du bien.“

To so moje misli. Ako ni prav vsaka po volji vsacemu, naj pomisli, da morebiti tudi njegova ni vsacemu.

Šolske stvari.

Novomeška in celjska gimnazija.

Čem manj ste nam ljubljanska gimnazija in realka ustregli s svojimi sporočili, tem bolj ste nas razveselili s svojimi „programi“ novomeška in celjska gimnazija. Naj častitim svojim čitateljem opravičimo resni ta izrek.

*) Taki protesti se vendar — in priznaval nam bo gotovo tudi častiti naš gosp. dopisnik — morajo le „cum grano salis“ jemati. Zavoljo tega, kar so v prejšnjih letih šole zakrivila, to je, da je ljudskih šol manjkalo in so še te nemške bile, se ne more čistemu jeziku v greh šteti, kteremu pa tudi mi ne želimo nepotrebnih besed in oblik. Sicer pa, in „Novice“ so že večkrat to povdarjale, omenimo še to, da tudi Nemci vsi ne razumejo nemških zakonikov. Kdor stvari ne razume, ne more razumeti besede; zakoniki obdelujejo sto in sto tacih reči, o katerih ljudstvo, to ali uno, nima nikakoršnega razuma.

*) Kar je mrtvo, je umrlo; kar pa je umrlo, je moralo enkrat živeti; da pa je živela že večkrat „notranja Avstrija“, temeljito nam je dokazal gosp. P. Hicinger, če tudi ni mogel vsega na drobno razložiti, kako se je vladalo takrat, ko so bile slovenske dežele v ožji združbi kakor dandanes. Ako bi „notranja Avstrija“ dobila svojega zastopnika (dvornega kancelarja) na Dunaji, dobro bi bilo to in lepa nam pomoč. Dežele posamne naj bi tudi za se obdržale svoje deželne zборе, al o zadevah skupnih naj bi napravljale po potrebi skupni notranje-avstrijski zbor, ker to je gotovo, da slovenski narod ima tudi skupne interese. Sicer pa tudi mi pritrjamo gori izrečene misli, da „Rima niso zidali v enem dnevu.“